

EVROPSKA POVELJA O REGIONALNIM ILI MANJINSKIM JEZICIMA

DAVANJE GLASA REGIONALNIM I MANJINSKIM JEZICIMA

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Povelja: daje glas regionalnim i manjinskim jezicima

KORIŠĆENJE JEZIKA ČINI JEZIK JAČIM. KORISTIMO JEZIKE, NE GUBIMO IH!

Mnoge evropske zemlje na svojoj teritoriji imaju autohtone grupe koje govore jezik koji se razlikuje od jezika većine stanovništva. Broj govornika takvih regionalnih ili manjinskih jezika značajno varira, kao što je to slučaj i s njihovim pravnim statusom u pojedinačnim državama. Međutim, ono što mnogi od tih jezika imaju zajedničko jeste njihova ugroženost, iako u različitoj mjeri.

Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima (u daljem tekstu „Povelja") predstavlja jedini ugovor na svijetu koji ima za cilj zaštitu i promovisanje tradicionalnih regionalnih i manjinskih jezika.

Opadanje broja govornika nekog jezika može se zaustaviti, pa čak i preokrenuti, što pokazuju primjeri iz brojnih zemalja u kojima mlađe generacije uče i koriste jezike koji su se tradicionalno govorili u njihovim porodicama i regionima.

Međutim, to nije slučaj sa svim evropskim jezicima. Naime, kod nekih jezika, broj govornika kontinuirano opada. Ako se ne preokrene, ovaj trend će neizbježno dovesti do izumiranja jezika na teritorijama gdje su tradicionalno korišćeni vjekovima i gdje predstavljaju sastavni dio regionalnih i manjinskih identiteta.

REGIONALNI ILI MANJINSKI JEZICI

Povelja pokriva jezike koji se razlikuju od jezika ili jezikâ kojima govori većina stanovništva. Jezici migranata ili dijalekti državnog jezika ne smatraju se regionalnim ili manjinskim jezicima.

NIVOI ZAŠTITE

Povelja donosi dva nivoa zaštite. Dio II, koji je opšte prirode, i Dio III, koji nudi konkretna pravila za primjenu principa iz Dijela II u praksi. Države treba da navedu na koje jezike će primjenjivati Dio III, dok se Dio II automatski primjenjuje na sve regionalne ili manjinske jezike koji se govore u toj zemlji.

KORIŠĆENJE JEZIKA U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU

Povelja daje precizne smjernice o tome kako regionalne ili manjinske jezike treba zaštititi i promovisati u svakodnevnom životu. Od država se zahtijeva da obezbijede obrazovanje, usluge kao što su štampa, radio, televizija ili digitalni mediji, kao i usluge javne uprave na tim jezicima.

FOKUS NA KORIŠĆENJE JEZIKA

Govornici regionalnih ili manjinskih jezika igraju ključnu ulogu u očuvanju svog jezika tako što ga aktivno koriste u svim sferama javnog i privatnog života. Jezik može opstati i razvijati se samo kada se koristi svakodnevno i aktivno.

DOPRINOS MIRU I MEĐUSOBNOM RAZUMIJEVANJU

Zaštita regionalnih ili manjinskih jezika i promovisanje njihovog korišćenja nije u suprotnosti sa upotrebom službenih jezika u državama ili potrebom da se oni uče. Naprotiv, time se doprinosi razumijevanju među različitim grupama u društvu.

Priznavanje vrijednosti jezikâ i kultura koje su sa njima povezane je najbolji, a često i jedini način za integraciju ljudi različitog jezičkog i kulturnog porijekla i za promociju međukulturnog razumijevanja između različitih grupa stanovništva.

ZAJEDNIČKI OKVIR ZA EVROPSKE DRŽAVE

Povelja je jedini međunarodno obavezujući instrument usmjeren na zaštitu manjinskih jezika. Ona pomaže državama ugovornicama tako što im pruža zajednički i međunarodno priznati okvir za njihove jezičke politike.

Zajedno sa Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina, Povelja jasno potvrđuje dugogodišnju posvećenost Savjeta Evrope zaštiti nacionalnih manjina.

PLATFORMA ZA SARADNJU IZMEĐU DRŽAVA I NEVLADINIH ORGANIZACIJA

Politike koje podstiču upotrebu jezika mogu se razvijati samo u saradnji s govornicima jezika na koje se odnose. Od takve međusobne saradnje koristi imaju sve strane. Uspješna primjena Povelje, a samim tim i adekvatna promocija i zaštita regionalnih i manjinskih jezika, zavise od bliskog dijaloga između vlasti i civilnog društva.

PRAĆENJE – VAŽAN KORAK

Redovno praćenje načina na koji države primjenjuju Povelju garantuje da ovaj ugovor ostaje živi instrument koji se stalno razvija. Čak i u svojim najranijim fazama, proces praćenja često podiže svijest vlasti o potencijalu ili nedostacima njihovih jezičkih politika. Povelja takođe doprinosi konstruktivnim kontaktima između vlasti i govornika jezika na koje se te politike odnose. Isto tako, uspostavljaju se kontakti između različitih jezičkih grupa.

UTICAJ POVELJE

Veliki napredak napravljen je tokom ranih faza implementacije Povelje. Od tada su riješena i druga preostala pitanja. Povelja je stub stvoren da zaštiti i promoviše sve jezike, omogućavajući im da razvijaju i jačaju jezičku raznolikost Evrope.

Proces kreiranja Povelje

UKLJUČENA SU 3 GLAVNA AKTERA:

- Savjet Evrope
- Država
- NVO/predstavnici govornika

KONSTRUKTIVAN DIJALOG

Povelja je ugovor koji je osmislio Savjet Evrope, a praćenje njene primjene vrši se korišćenjem dvostepenog pristupa. U prvom stepenu, država sama izvještava o tome kako se ugovor sprovodi. Drugi stepen zasniva se na monitoringu koji sprovodi nezavisni Komitet eksperata koga imenuje Komitet ministara Savjeta Evrope.

Proces monitoringa uključuje sve zainteresovane strane: Savjet Evrope, državne organe vlasti i nevladine organizacije (NVO) / predstavnike govornika manjinskih jezika. Ovakav pristupsvim stranama pruža forum za kontinuirani dijalog i stavlja govornike tih jezika u središte procesa implementacije.

DRŽAVA

Država potpisuje i ratifikuje Povelju i odlučuje koje će obaveze preuzeti.

U roku od godinu dana nakon ratifikacije, država podnosi svoj prvi izvještaj o politici koju vodi u skladu s Dijelom II Povelje i o mjerama preduzetim u primjeni onih odredbi Dijela III koje je država prihvatila. Naredni izvještaji podnose se u intervalima od pet godina. Svake dvije i po godine podnosi se i srednjoročni izvještaj koji sadrži informacije o sprovođenju ograničenog broja preporuka za hitno djelovanje (RIA), što je praksa koja je započeta nakon reforme sprovedene 2018. godine. Država obično priprema ove izvještaje u konsultaciji s predstavnicima govornika regionalnih ili manjinskih jezika. Ova praksa se toplo preporučuje, jer povećava međusobno razumijevanje i u mnogim slučajevima doprinosi pronalaženju rješenja za relevantna pitanja.

Izvještaji država objavljuju se na veb stranici Povelje.

Savjet Evrope može organizovati seminare ili sastanke kako bi pomogao državi u pripremi za ratifikaciju Povelje. Sama država takođe može organizovati sastanke tokom pripreme svojih izvještaja i u procesu distribucije tih izvještaja. Takvi seminari ili sastanci mogu se organizovati i kao dio razmjene informacija o izvještajima Komiteta eksperata i preporukama koje je usvojio Komitet ministara Savjeta Evrope.

NVO/PREDSTAVNICI GOVORNIKA

Nevladine organizacije i drugi predstavnici govornika manjinskih jezika pozivaju se da u bilo kom trenutku obavijeste državu i Savjet Evrope (posredstvom Sekretarijata Povelje) o pitanjima koja se odnose na sprovođenje Povelje. Isto tako, pozivaju se da aktivno učestvuju u pripremi izvještaja koje podnosi država.

U procesu praćenja koji slijedi nakon što država podnese izvještaj, konsultuju se nevladine organizacije i drugi predstavnici govornika. Oni takođe mogu pokrenuti inicijative u ovom procesu aktivnim obavještavanjem Sekretarijata o pitanjima koja se odnose na sprovođenje Povelje.

KOMITET EKSPERATA

Redovno praćenje načina na koji države primjenjuju Povelju sprovodi Komitet eksperata. To tijelo razmatra svaki izvještaj koji podnosi država i priprema izvještaj o evaluaciji za Komitet ministara Savjeta Evrope.

Tijela ili udruženja koja su zakonski osnovana u državi u zakonskoj proceduri mogu skrenuti pažnju Komitetu eksperata na pitanja koja se odnose na obaveze koje je država preuzela.

U pripremi petogodišnjih izvještaja o evaluaciji, predstavnici Komiteta obično posjećuju državu kako bi prikupili informacije od nadležnih organa i od predstavnika govornika manjinskih jezika (posjete na licu mjesta). Ova praksa garantuje da ugovor ostaje živi instrument koji se razvija.

KOMITET MINISTARA

Na osnovu ispitivanja koje je izvršio Komitet eksperata, Komitet ministara daje preporuke državama u svakom ciklusu monitoringa. Preporuke Komiteta ministara predstavljaju najautoritativniji instrument ugovora. Države često s posebnom pažnjom reaguju na ove preporuke, koje imaju uticaj na njihove politike.

TRANSPARENTAN PROCES

Proces primjene Povelje je transparentan. Izvještaji država, izvještaji o evaluaciji, srednjoročni izvještaji o sprovođenju preporuka za hitno djelovanje Komiteta eksperata i preporuke Komiteta ministara dostupni su svima na veb stranici Savjeta Evrope.

Povelja ukratko

STRUKTURA POVELJE

DIO I

Područje primjene Povelje definisano je u Dijelu I.

DIO II

„Duh“ Povelje izražen je u Dijelu II. U njegovoj osnovi je priznavanje regionalnih ili manjinskih jezika kao izraza kulturnog bogatstva. Odredbe iz Dijela II primjenjuju se na sve jezike koji su tradicionalno prisutni u državi.

DIO III

Država eksplicitno određuje jezike na koje će se detaljnije primjenjivati odredbe Dijela III. Država se obavezuje da će primijeni najmanje 35 od 68 odredbi za svaki jezik.

DIO IV

Monitoring, koji je centralna komponenta u procesu primjene Povelje, kao i druga pitanja njene primjene, definisana su u dijelu IV.

DIO V

Stupanje Povelje na snagu i pitanja koja se tiču potpisivanja i ratifikacije definisani su u Dijelu V.

DIO II

PRINCIPI I CILJEVI KOJI VAŽE ZA SVE JEZIKE

Dio II Povelje odnosi se na sve regionalne ili manjinske jezike s tradicionalnim prisustvom u državi, bez obzira na to da li je država izabrala određeni jezik za zaštitu u skladu s detaljnijim Dijelom III.

Osnovni principi Dijela II

- U osnovi Povelje nalazi se priznavanje regionalnih ili manjinskih jezika kao **izraza kulturnog bogatstva** i potreba za **odlučnom** akcijom u pravcu promovisanja tih jezika. Mnoge države koje su potpisale Povelju sada štite i promovišu jezike koji ranije nijesu bili ni priznati kao dio njihovog kulturnog i jezičkog nasljeđa.
- Povelja takođe zahtijeva od država da **poštuju geografsku oblast u kojoj se govore** regionalni ili manjinski jezici. U praksi, ovaj princip stupa na snagu, na primjer, ako države planiraju da promijene administrativne granice na način koji negativno utiče na regionalne ili manjinske jezike.
- Osnovni princip Povelje je da jezici ne bi trebalo da budu ograničeni samo na privatnu sferu. Korišćenje jezika takođe se mora podsticati u **javnom životu**. Na osnovu ovog principa, državne i lokalne vlasti razvile su nove domene korišćenja jezika u svim sektorima javnog života, kao što su obrazovanje, administracija, pravosuđe, mediji i ekonomski život.

- **Obrazovanje** na svim nivoima od ključnog je značaja za razvoj bilo kog jezika. Povelja zahtijeva od država da ponude odgovarajuće modele i sredstva za nastavu i proučavanje svih svojih regionalnih ili manjinskih jezika. Stoga su u mnogim slučajevima ostvarena poboljšanja u pružanju obrazovanja na jeziku ili u nastavi jezika kao školskog predmeta, uključujući i one jezike koji nijesu zaštićeni detaljnijim Dijelom III Povelje.
- Duh Povelje traži pozitivna i konstruktivna rješenja za razvoj jezikâ. Ovo zahtijeva **promovisanje međusobnog razumijevanja** između svih jezičkih grupa u zemlji, bez obzira da li su u pitanju govornici većinskih jezika, regionalnih jezika ili manjinskih jezika. Uključivanje poštovanja, razumijevanja i tolerancije u odnosu na jezike nalazi se u samoj osnovi Povelje. Povelja takođe jasno zahtijeva od država da zabrane sve oblike neopravdanog razlikovanja, isključivanja, ograničavanja ili davanja prednosti-u vezi s upotrebom jezika.
- Uloga **medija** ključna je za unapređenje međusobnog razumijevanja i poštovanja drugih ljudi i njihovih kultura i jezika. Povelja zahtijeva od država da podstiču medije da teže navedenom cilju.
- U mnogim slučajevima, govornici regionalnih ili manjinskih jezika imaju matičnu državu u kojoj se taj jezik takođe govori, često kao dominantan jezik. Povelja zahtijeva od država da aktivno promovišu prekograničnu **razmjenu**. Ovo se može odnositi na različite vrste razmjena, kao što su dostupnost medija, kulturni kontakti ili saradnja na razvoju programa jezičke nastave.

DIO III

IZBOR 68 MJERA U SEDAM OBLASTI JAVNOG ŽIVOTA

Dio III Povelje sadrži 68 mjera podrške jezicima određenim za zaštitu prema ovom Dijelu dokumenta. Za svaki jezik mora se primijeniti najmanje 35 obaveza iz najmanje šest oblasti javnog života. Međutim, u skladu sa duhom Povelje, države su za većinu jezika usvojile više nego što zahtijeva minimalan pristup. U daljem tekstu slijede praktični rezultati navedenog pristupa.

Obrazovanje

- Govornici mogu poslati svoju djecu u školu koja pruža obrazovanje u potpunosti na njihovom jeziku, ili barem ima njihov jezik kao predmet, na svim relevantnim nivoima: od predškolskog uzrasta do univerziteta.
- Država je obavezna da obezbijedi takvo obrazovanje i da se postara da su nastavnici adekvatno pedagoški osposobljeni.

Sudovi

- Govornici se mogu pojaviti na sudu i koristiti svoj jezik bez dodatnih troškova za usmeno ili pisano prevođenje.
- Država je dužna da obezbijedi da su dokumenti na tom jeziku pravno važeći.

Odnosi s organima uprave

- Govornici mogu popunjavati obrasce i voditi prepisku s organima vlasti na svom jeziku, mogu koristiti svoje ime i nazive mjesta na svom jeziku, a njihov jezik koristi se i na znakovima/natpisima.
- Država se mora postarati da ima administrativna ovlašćenja da pruža usluge građanima na tom jeziku.

Mediji

- Govornici imaju na raspolaganju radio i televizijske kanale ili redovne programe koji se emituju na njihovom jeziku, od strane javnog servisa ili privatnih emitera; Mogu čitati novine i vijesti na internetu, a imaju i pristup audiovizuelnim djelima na manjinskim jezicima.
- Država je obavezna da podrži emitovanje programa na manjinskim jezicima kao segment javnog servisa, ili da podstakne privatne emitere da uključe ove usluge, te da na odgovarajući način podrži druge vrste medijske produkcije, na primjer na internetu.

Kulturne aktivnosti

- Govornici imaju pristup kulturnim aktivnostima, bibliotekama i knjigama objavljenim na njihovom jeziku; razvija se terminologija u njihovom jeziku.
- Država se obavezuje da podstiče i finansijski podržava različite kulturne aktivnosti, kao i da omogući da predstavnici jezika budu uključeni u planiranje kulturnih aktivnosti.

Ekonomski i društveni život

- Govornici mogu koristiti svoj jezik kada traže socijalnu podršku i staranje, a upotreba jezika podstiče se u svim sektorima ekonomskog života.
- Država je obavezna da ukine sva ograničenja upotrebe jezika na radnom mjestu koja nijesu jasno opravdana iz praktičnih razloga.

Razmjene preko državnih granica

- Govornici imaju pristup prekograničnoj televiziji i radiju, zajedničkim kulturnim aktivnostima ili drugim pogodnostima zahvaljujući otvorenim granicama sa susjednim zemljama u kojima se koristi njihov jezik.
- Država se obavezuje da će podržati prekogranične aktivnosti, ako je potrebno, sklapanjem sporazuma sa susjednim zemljama.

Povelja može napraviti razliku u svakodnevnom životu

Na mnogo načina, Povelja utiče na položaj regionalnih ili manjinskih jezika u svakodnevnom životu.

GOVORNICI IGRAJU KLJUČNU ULOGU

Važno je razumjeti prirodu Povelje kao procesa u zaštiti i promovisanju regionalnih ili manjinskih jezika. Uloga korisnika koji svakodnevno koriste jezike zaštićene Poveljom najvažnija je u tom procesu. Budućnost jezika zavisi od njegove svakodnevne upotrebe u privatnom i javnom životu, na primjer u izborima koji se tiču obrazovanja, korišćenja medija i kulturnih aktivnosti. Isto tako, ta budućnost zavisi od iskazanog izbora da se koristi regionalni ili manjinski jezik, kad god je to moguće, u administraciji i u komunikaciji sa organima vlasti. Bez ovog svakodnevnog doprinosa, drugi napori će se pokazati besmislenim.

Slijedi samo nekoliko primjera kako Povelja doprinosi promjenama u svakodnevnom životu ljudi:

- mogućnost učenja i govorenja svog jezika u školi
- mogućnost popunjavanja zvaničnih obrazaca na svom jeziku
- dostupnost uličnih znakova i naziva mjesta na svom jeziku
- slušanje radija, gledanje televizije ili čitanje vijesti na svom jeziku
- uživanje u bogatoj kulturi u svim njenim aspektima, uključujući književnost, pozorište, koncerte, festivale i video sadržaje na njihovom jeziku koji odražavaju njihovu kulturu

NA VEB STRANICI POVELJE MOŽETE PRONAĆI:

- puni tekst Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima i njeno obrazloženje
- spisak država koje su potpisale i ratifikovale Povelju
- spisak jezika na koje se Povelja primjenjuje
- sve periodične izvještaje država, izvještaje o evaluaciji Komiteta eksperata i preporuke državama od strane Komiteta ministara Savjeta Evrope
- linkove ka dodatnim izvorima i literaturi o Povelji
- uputstva za vlasti o tome kako da pripreme periodične izvještaje
- vijesti i informacije o primjeni Povelje
- HUDOC-ECRML bazu podataka
- video o uticaju Povelje

www.coe.int/minlang

Izradio Sekretarijat Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima u saradnji s Direkcijom za komunikacije

© Fotografije: Savjet Evrope, Parliament Saamija, Shutterstock

Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima Savjeta Evrope predstavlja jedini ugovor na svijetu koji ima za cilj zaštitu i promociju tradicionalnih regionalnih jezika i jezika nacionalnih manjina. Povelja daje precizne smjernice o tome kako ove jezike treba koristiti u svakodnevnom javnom životu.

Sekretarijat Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima

Savjet Evrope
F-67075 Strasbourg Cedex
minlang.secretariat@coe.int

www.coe.int/minlang

PREMS 198526

CNR

www.coe.int

Savjet Evrope je vodeća organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Obuhvata 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Savjeta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE